

ולכי מיית הוי גיטא אלמא יש ברירה –

And when he dies it is a *Get*; evidently there is *Brayroh*

OVERVIEW

The גמרא cited a משנה regarding the status of a woman, whose husband said to her, 'here is your גט if I die from this sickness', in which case ר' יהודה maintains that until he dies she is an איש¹. The גמרא infers, but when he dies the גט is valid, indicating that ר"י maintains יש ברירה.

פירש בקונטרס² אף על גב דתנאי הוא צריך ברירה כיון דאין בידו³ -

רש"י explained that even though it is a stipulation, nevertheless ברירה is required for this תנאי to be effective, since it is not in his power to carry out this תנאי -

ובשעת התנאי ספק⁴ הוא והתנאי מתקיים מאליו⁵ ואי לאו משום ברירה לא הוי גט -

And at the time of the תנאי there is doubt whether the תנאי will be fulfilled, and the תנאי is fulfilled by itself, so if it were not for the concept of ברירה, it would not be a valid גט -

ולא דמי לשאר תנאים שבידו לקיימם⁶ ודעתו לקיימם⁷ -

And this תנאי of אחי מחולי זה is not similar to other תנאים where it is in his power to fulfill them and he intends to fulfill them.

תוספות comments:

ומיהו⁸ הכא על כרחך אי אפשר אלא מטעם ברירה כיון דמוקי לה במי שאחזו (לקמן דף עג, ב) -

But nevertheless here (in the case of אחי מחולי זה) perforce the גט cannot be effective unless we maintain ברירה, since the גמרא in שאחזו established

¹ See previous מה ד"ה תוס' ד"ה ולכי.

² See רש"י ד"ה ולכי (towards the end).

³ The תנאי is אחי מחולי זה; he has no control whether he will die from this illness or not.

⁴ We are unsure whether he will die זה מחולי or not.

⁵ The one who makes the תנאי (the husband) will not carry out the תנאי; he will not cause his death. The three conditions mentioned (אינו בידו, ספק, מתקיים מאליו) all indicate that the husband has no control over the תנאי.

⁶ The תנאי is (for instance) here is your גט if I do not return in thirty days (where he can fulfill or not fulfill the תנאי). Or if he says here is your גט if you give me 100 dollars (where she can either fulfill or not fulfill the תנאי).

⁷ This concludes the citation of רש"י (in a somewhat reversed order). According to רש"י if the תנאי can be fulfilled (if he intends to fulfill it), then we do not need ברירה to make the מעשה effective. However if the fulfillment of the תנאי is not dependent on the person, the מעשה will not be effective unless we maintain ברירה.

⁸ Even if we would disagree with רש"י generally as to when we need to depend on ברירה by a תנאי, and when a תנאי is effective without ברירה (see footnote # 7) and we would maintain instead that ברירה is necessary only if we are unaware when the קנין or the הלוח takes place, or whether it took place, or who/what is affected by the קנין/הלוח. Therefore seemingly here, since when the קנין/הלוח takes place we are aware of it (it takes place now מהיום, when he is giving her the גט), there is seemingly no need for ברירה.

this case -

באומר מעת שאני בעולם פירוש שעה אחת קודם מיתתו⁹ -

Where he said that the גט should be הל 'from the last moment that I am in this world'; meaning on the moment before his death

ואותה שעה שהגט חל אינה מבוררת וידוע¹⁰ וצריך ברירה -

So that moment when the גט took effect, it was not defined or known, therefore ברירה is required.

תוספות (seemingly) reverses himself:

ומכל מקום כדברי רש"י כן הוא אפילו בתנאי¹¹ צריך ברירה -

But nevertheless it is indeed as רש"י explained that even by a תנאי we require ברירה -

דהריני בועליך על מנת שירצה אבא חשיב לקמן ברירה¹² -

For in the cases where someone says to a woman, 'I will be intimate with you (with the intent of marrying you) provided that father agrees to the marriage', the גמרא shortly considers this a case of ברירה -

תוספות replies to an anticipated difficulty:

והא דאמר בפרק בכל מערבין (עירובין דף לז,ב) הרי זו תרומה על זו אם ירדו גשמים היום כולי -

And regarding this which רבא¹³ 'according to you (רבא) asked in מערבין אביי, פרק בכל מערבין, 'if one said, "this pomegranate (a) should be תרומה on this pomegranate (b), if it will rain today, etc. and (b) should be תרומה on (a) if it does not rain today" -

הכי נמי¹⁴ דלא הוי תרומה¹⁵ היינו למאן דאית ליה ברירה קאמר -

⁹ Indeed if the גט would be חל מהיום, then according to תוספות (סברא hypothetical) we would not need ברירה even though it is not בידו, etc. (see footnote # 8); however our case was explained to mean, not מהיום, but rather מאת שאני בעולם.

¹⁰ He passed away at 10pm; the גט was therefore חל at 9:59 pm (שעה אחת קודם מיתתו). However at 9:59 we did not know that she is מגורשת (since we do not know yet that he will die at 10pm. Therefore the גט cannot be חל (see footnote # 8) unless we assume ברירה.

¹¹ This means even by a תנאי where we do know when the הלוח takes place (see footnote # 8), but it is not בידו (see footnote # 5), there is no הלוח of a תנאי (and קנין) unless we maintain ברירה.

¹² This is a case where we know when the הלוח is, but it is not בידו (of the involved parties) and nevertheless it depends on whether we maintain ברירה or אין ברירה; proving the רש"י is correct.

¹³ רבא (there) explained the reason why ר"ש does not permit giving מעשר in the case of 'וכו' (as ר"מ does), is that since the תורה writes (in יח,ד) (דברים [שופטים]) that ראשית דגן וגו' (תרומה) it requires a ניכרים (that at the time of the תורה we can differentiate between the תרו"מ and the remaining חולין). Therefore even if we maintain ברירה, יש ברירה, the תרו"מ will not take effect (by 'וכו' because it is not ניכרים).

¹⁴ רבא maintains that it cannot be that the תנאי is ineffective (even though that here too at the time of the תנאי it was ניכרים, for we do not know which one is תרומה and which one is חולין), thus challenging רבא's explanation.

¹⁵ תוספות sees a potential difficulty with אביי's question, perhaps we maintain ברירה, אין ברירה, and we just said that a תנאי (which is אין בידו as is the case with the rain) is ineffective if we maintain ברירה, so what is אביי's question?!

Is it indeed so that it is not תרומה; explains that **אביי** asked this question only according to the one who maintains¹⁶ **ברירה**.

In summation; רש"י and תוספות agree that a תנאי which is not up to the parties to fulfill (אינו בידן), is not a valid תנאי, unless we maintain ברירה.

תוספות asks:

תימה דבפרק בכל מערבין (שם דף לו,ב) **אמר רב ליתא למתניתין**¹⁷ **מקמי אינו**¹⁸ -

It is astounding for רב states in מערבין; **פרק בכל מערבין**; **our משנה is negated because of אינו** -

ופריך אדרבה ליתא לאינו מקמי מתניתין -

And the גמרא there asks, 'on the contrary let us negate אינו in favor of our משנה' (so that רש"י maintains ברירה) -

ומשני לא סלקא דעתך דשמעינן ליה לרבי יהודה דלית ליה ברירה דתנן הלוקח כולי -

And the גמרא answered, 'do not entertain such a thought, for we have learnt that רש"י does not maintain ברירה, for we learnt in a משנה, one who purchases, etc.' wine from כותים where רש"י prohibits separating the wine based on ברירה, proving that he maintains ברירה. This concludes the citation of the גמרא in עירובין, and תוספות asks -

והשתא אכתי ליתא לדאיו ולהיא דהלוקח מקמי מתניתין דעירובין¹⁹ -

But now that we said that the reason why in the משנה of שאחזו (in the case of מי שאחזו) it is a valid גט, because ר' יהודה maintains ברירה, so even though we have אינו and the case of הלוקח יין וכו' which indicate that ברירה according to רש"י, **but still we should negate both אינו and that case of הלוקח יין** (which indicate that according to רש"י there is ברירה) **in the face of (a) the משנה**

ומתניתין דמי שאחזו דמייתי הכא²⁰ **ומקמי ברייתא דמרובה**²¹ (בבא קמא דף סט,א) -

¹⁶ It was apparent to אביי from רבא's explanation that רש"י maintains ברירה (see footnote # 13).

¹⁷ The משנה there is discussing the possibility of placing two עירובי תחומין one to the east of the city and one to the west, in case the חכם will spend שבת either in the east or the west, so on שבת the עירוב will choose which עירוב is effective and walk in that direction. Both עירובין cannot be effective because they cancel out each other. ר' יהודה in the משנה there maintains that if two חכמים came, one from the east and one from the west, he can decide on שבת which עירוב to activate. This obviously requires that he maintains ברירה.

¹⁸ רש"י taught that ר' יהודה (תנא) אינו (a) taught that ר' יהודה does not rule that if two חכמים came, he can choose where to go; indicating that according to אינו we do not say ברירה according to רש"י. Therefore רב taught that we negate the משנה in favor of אינו that רש"י maintains ברירה.

¹⁹ The משנה cited in footnote # 17, where רש"י (seemingly) maintains ברירה.

²⁰ The משנה of באותה הימים and מה היא באותה הימים. See the beginning of our תוספות.

²¹ This is regarding the gleanings (לקט) of the field, which belong to the poor; provided that only two stalks fell to the ground, but not three. However the poor do not discriminate, and so in order that what they take extra should not be considered גזל the owner is מפקיר in the morning anything which they gather illegally, so they are not stealing it. However for this to be effective we must utilize ברירה (for when he makes it הפקר he does not know yet what (or if) he is being מפקיר), proving the ברירה ליה ברירה.

And (b) the משנה in שאחזו מי שצחק which is cited here and (c) in face of the פרק מרובה in ברייתא

דקאמר רבי יהודה שחרית אומר בעל הבית כל מה שילקטו כולי -

Where ר"י rules that in the morning the owner says anything which they will gather should be הפקר, etc. -

דבכל הני אית ליה לרבי יהודה ברירה²² -

Where in all these three cases ר"י maintains ברירה יש.

answers: תוספות

ויש לומר דרב מחלק בין תולה בדעתו²³ ובין תולה בדעת אחרים -

And one can say that רב differentiates between a case of ברירה where it is dependent on his mind (he will make the choice) and between a case where he depends on the mind of others (he is not making the choice) -

וההיא דהכא ודמרובה הוי תולה בדעת אחרים והתם אית ליה ברירה -

And that case mentioned here (of הרי"ז גיטך מהיום אם מתי) and of מרובה (regarding לקט), where he is י"ש ברירה ר"י maintains ברירה, תולה בדעת אחרים (לקט),

אבל תולה בדעת עצמו לית ליה ברירה והכי פירושו התם -

However if he is י"ש ברירה he does not agree to ברירה. And this is the explanation there (in מסכת עירובין); רב is saying -

ליתא למתניתין דקתני דאית ליה לרבי יהודה ברירה אפילו תולה בדעת עצמו²⁴ -

The משנה which stated that ר"י maintains ברירה יש even in a case where he is י"ש ברירה, תולה בדעת עצמו, that משנה is negated -

מקמי איו²⁵ וההיא דהלוקח²⁶ -

In the face of איו and the case of יין הלוקח -

responds to an anticipated difficulty: תוספות

והא דפריך אההיא דאיו מאי שנא לכאן ולכאן²⁷ דאין ברירה כולי -

²² There are two sources in which ר"י maintain ברירה (איו and הלוקח יין) and three sources where he maintains יש ברירה (the משנה in עירובין, the case of גיטך and the case of לקט). We should follow the three rather than the two.

²³ These are the cases of the חכם (where he will make the choice in which direction to travel) and הלוקח יין (where he chooses which wine will be הולין and which will be תרו"מ). See 'Thinking it over'.

²⁴ This is referring where he made two עירובי תחומין and both חכמים came (one to each side), where ר"י ruled that he can make the choice; this is a case of תולה בדעת עצמו; he is deciding where to go. See footnote # 17.

²⁵ ר"י taught by עירובין that ר"י maintains he cannot make the choice (since he is תולה בדעת עצמו). See footnote # 18.

²⁶ This is also a case of תולה בדעת עצמו and ברירה is ineffective. We now have two rulings (of איו and הלוקח) which maintain ברירה by איו תולה בדעת עצמו and only one ruling (the משנה in עירובין) that יש ברירה by איו תולה בדעת עצמו. The other two cases of גיטך and לקט are cases of תולה בדעת אחרים, where רב agrees that יש ברירה, according to ר"י.

²⁷ ר"י maintained (according to ר"י) in the case where he made two עירובי תחומין (one to the east and the other to the west), that if only one חכם came, it is a proper עירוב and he can go to that חכם; however if both חכמים came we do not allow him to make the choice to which חכם he should go. The גמרא asked that in both these cases we need to apply

And this which the גמרא asked on that ruling of איו, 'what is the difference that if both חכמים came to this side and that side where we say אין ברירה etc.²⁸ and in the case where only one חכם came, where we say יש ברירה -

– גמרא responds: תוספות

לא לרב פריך דלדידיה דמחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים אתי שפיר -

Is not asking this question on רב, for according to רב who differentiates between תולה בדעת עצמו (where we say אין ברירה) and תולה בדעת אחרים (where we say יש ברירה), it is properly understood why by one חכם it is יש ברירה (since he is תולה - (תולה בדעת עצמו) אין ברירה (since he is תולה בדעת אחרים) -

אלא למי שאינו מחלק פריך -

Rather the גמרא is asking according to the one who does not differentiate between תולה בדעת אחרים and תולה בדעת עצמו -

ורבי יוחנן נמי דמשני²⁹ וכבר בא חכם אינו מחלק דלדידיה³⁰ ודאי ליתא לדאיו מקמי כל הנהו -

And also ר"י who answered, 'שבת חכם came already before' does not differentiate³¹ between תולה בדעת עצמו or דעת אחרים, [and] according to ר"י we negate the ruling of איו (that אין ברירה ר"י maintains) in the face of all these three cases³² where יש ברירה ר"י maintains.

In summation; there are five cases in which ר' יהודה rules; 1. (עצמו יש ברירה) משנה עירובין, 2. איו (אחרים יש ברירה) לקט, 3. (עצמו אין ברירה) הלוקח יין, 4. (אחרים יש ברירה) הרי"ז גיטך, 5. (עצמו אין ברירה) תולה בדעת עצמו אין ברירה. Therefore in the three cases of תולה בדעת אחרים (1, 2, and 4) the two (2 and 4) which rule אין ברירה push away one (1) which rules יש ברירה, so we say דאיו מקמי דאיו. However יוחנן does not distinguish whether it is תולה בדעת עצמו or תולה בדעת אחרים therefore we have three cases (1, 3, and 5) where we say יש ברירה and only two (2 and 4) where we say אין ברירה, therefore איו is negated in face of the three.

ברירה in order to permit him to go to the חכם, so why is it that when one חכם came איו agrees that he can go to the חכם, but if two חכמים can he cannot make the choice, why do we say יש ברירה in one case and not in the other?!

²⁸ anticipated question is that the two case are different; if only one חכם came, then he is תולה the ברירה ביד תולה בדעת עצמו (the חכם) therefore we say יש ברירה, however if both חכמים came so the choice is up to him, it is תולה בדעת עצמו where we say אין ברירה, so what is the גמרא's question?!

²⁹ answered the question on איו (see [text by] footnote # 27). ר"י said there is no contradiction because the case where one חכם came is where the חכם came before שבת (it is only that the person placing the עירוב was not aware), so the עירוב was effective before שבת and there is no need for ברירה (it is merely א מילתא).

³⁰ The רש"י amends this to read ולדידיה (instead of דלדידיה).

³¹ If ר' יוחנן would agree with רב and differentiate between תולה בדעת עצמו and תולה בדעת אחרים, there would be no difficulty between the two rulings and no need to answer 'וכבר בא חכם'. The fact that he gave that answer proves that according to ר"י we either say יש ברירה or אין ברירה regardless whether it is ד"ע or ד"א.

³² See footnote # 22.

asks: תוספות

ומיהו קשה דבסוף ביצה (דף לז, ב) גבי³³ שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות -

However there is a difficulty, for in the end of regarding the case where two people bought a barrel of wine and/or a cow in partnership, the גמרא there -

מדקדק דרבי יוחנן לית ליה ברירה מדמפרש³⁴ מילתא דאיו³⁵ -

Infers that ר"י does not maintain ברירה since he explains that statement of איו - והא על כרחך ליתא לדאיו כדפירשנו³⁶ -

But perforce ר' יוחנן negates the ruling of איו as we explained.

answers: תוספות

ויש לומר דהוה מצי לשנויי הכי אלא דניחא ליה למימר לעולם לא תיפוך³⁷ -

And one can say that indeed the גמרא could have answered it in this manner, however it preferred to answer, 'there is no need to reverse' the views of ר"א ור"י -

offers an alternate answer: תוספות

אי נמי נהי דלרבי יוחנן ליתא לדאיו דאמר לרבי יהודה אין ברירה -

Or you may also say; granted that according to ר"י, this which איו explained that ר' יהודה maintains ברירה (this view of איו) is rejected -

מכל מקום מוכח שפיר דרבי יוחנן לית ליה ברירה מדמשני לה³⁸ -

Nevertheless it is still evident that ר"י does not maintain ברירה, since ר"י interpreted the explanation of איו -

concluded that (according to רב) in a case of בדעת אחרים according to תוספות יש ברירה we say תולה

³³ See previous דברי תוס' ד"ה תוס' at the very end (TIE footnote # 21).

³⁴ See footnote # (25 and) 27. How can the גמרא infer that ר"י maintains ברירה, when ר"י disagrees with איו.

³⁵ See footnote # 16.

³⁶ See text previously (by footnote # 30).

³⁷ The גמרא there initially cited a מחלוקת between ר' אבא who maintains ברירה and ר' יוחנן who maintains אין ברירה. The גמרא challenged this view of ר' אבא for we find elsewhere that ר' אבא maintains ברירה. The גמרא therefore said 'איפוך' we will reverse the מחלוקת so ר' אבא maintains ברירה and ר' יוחנן maintains אין ברירה. The גמרא asked (as just mentioned in תוספות) that ר"י maintains ברירה (since he explained איו). The answer is that indeed the גמרא could have answered that איו is discredited (as תוספות suggested) and ר"י can maintain ברירה, however the גמרא wanted to reverse the איפוך and have the מחלוקת between ר"א ור"י as originally cited where ר"י maintains ברירה. The גמרא therefore gave another answer, עיי"ש.

³⁸ The question on איו (see footnote # 27) which ר"י answered, is valid only if we do not differentiate between תולה יש ברירה or בדעת אחרים. If that differentiation is not made there are more cases in which ר' יהודה maintains ברירה than אין ברירה. Therefore איו who said that ר"י maintains ברירה is wrong since we have more places that ר"י maintains ברירה. However this is relevant as to what ר' יהודה maintains according to ר' יוחנן. However ר' יוחנן himself surely maintains אין ברירה, since he found it necessary to defend איו who also maintains אין ברירה (according to ר' יהודה). If ר' יוחנן would maintain ברירה יש he would leave the משנה as is and disagree with איו.

"ר. Therefore תוספות asks:

אבל קשה דאפילו בתולה בדעת אחרים שמעינן לרבי יהודה דלית ליה ברירה -

However there is a difficulty; for even by תולה בדעת אחרים we know that ר"י לית -
- ליה ברירה

דתנן בשקלים³⁹ (דף ט,ב) ומייתי לה בפרק הוציאו לו (יומא דף נה,א) -

For the משנה teaches in מסכת שקלים and it is cited in פרק הוציאו לו -

דקאמר רבי יהודה לא היו שופרות⁴⁰ לקיני חובה⁴¹ מפני התערובות -

Where ר"י maintains there were no שופרות for קיני חובה, because there was a concern of having them mixed up -

ומפרש התם טעמא משום חטאת שמתו בעליה⁴² -

And the גמרא there explained the reason why ר"י maintains there were no שופרות for קיני חובה, because of the concern of a חטאת whose owner died -

ומשום⁴³ דלית ליה ברירה כדמוכח ההיא דאיו -

And because ר"י לית ליה ברירה as is evident from that ruling of איו. This concludes the גמרא there. תוספות continues with his question -

והשתא הא לרב בתולה בדעת אחרים אית ליה ברירה⁴⁴ לרבי יהודה⁴⁵ -

However now, according to רב in a case of בדעת אחרים we say that ר"י אית -
- ליה ברירה

ולרבי יוחנן ליתא לדאיו⁴⁶ ואפילו בתולה בדעת עצמו יש לו ברירה:

And according to ר' יוחנן ר' איו (as far as the view of ר' יהודה) and we say

³⁹ See the מסורת הש"ס in יומא נה,א אות ה'.

⁴⁰ In the ביהמ"ק there were various receptacles in the form of a שופר (wide at the bottom and very narrow on the top), in which people placed money for various קרבנות. The כהנים would take these monies and apply them for their designated קרבן.

⁴¹ קיני חובה (obligatory nests) refers to the two pigeons or doves (תורים ובני יונה) which certain people have to bring when they become טהור (including a זב וזבה). The חכמים maintain that there was a special שופר for these קרבנות where one put his money in this שופר and the כהן would offer the two birds (which were bought with this money) one for a חטאת and the other for an עולה. However ר' יהודה maintains there was no such שופר and the people who were מחויב the חובה would bring the birds (or the money) directly to the כהן.

⁴² In a case where one of the people who placed money in this שופר died, so his money cannot be used for a חטאת, since regarding a חטאת שמתו בעליה, the law is that the חטאת must die, and similarly if one designated money for a חטאת and he died, the money must be thrown away into the ים המלח. Therefore we cannot use any money in these שופרות for perhaps this particular קרבן is being brought from the money of the one who died which needs to be thrown into the ים המלח. The גמרא asked let us take the some coins and throw them into the ים המלח and we will say that this is the money of the one who died. The גמרא explained that ר"י maintains there is ברירה, as evidenced by the ruling of איו.

⁴³ The reason the גמרא there assumes that ר' יהודה לית ליה ברירה is because the גמרא accepted איו's version of יהודה where לית ליה ברירה (by the case of עירובין [see footnote # 18]).

⁴⁴ See (text by) footnote # 23.

⁴⁵ The case of ברירה by the שופרות of קיני חובה is בדעת אחרים (for the person who died will not be the one to choose the money to be thrown away), therefore the rule should be ברירה יש.

⁴⁶ See text by footnote # 30. See 'Thinking it over' # 3.

that the view of ר"י is that **יש לו ברירה even if it is תולה בדעת עצמו**, so both according to רב (who maintains that יהודה there is בתולה בדעת אחרים) and according to ר"י (that ליתא לא היו שופרות ר' יהודה maintains גמרא there say that יהודה ר' maintains אין ברירה ר"י, when in fact according to רב ור' because of בעליה שמתו בעליה, since ר"י maintains ברירה ר"י, when in fact according to רב ור' in the case of קנים the rule will be יש ברירה according to יהודה?! here does not answer this question.⁴⁷

SUMMARY

Any תנאי which is not בידו of the parties to be מקיים, this תנאי is not effective unless we maintain יש ברירה. According to רב we say יהודה לר' יהודה יש ברירה when he is תולה בדעת אחרים but אין ברירה when he is תולה בדעת עצמו. According to ר' יוחנן there is no difference whether יהודה or תולה בדעת אחרים (and ר' יהודה maintains always אין ברירה himself seemingly maintains ר' יוחנן). (ליתא דאיו מקמי דמתניתין יש ברירה, since

THINKING IT OVER

1. What is the reason to differentiate⁴⁸ that by תולה בדעת עצמו we maintain אין ברירה, but by תולה בדעת אחרים we maintain יש ברירה?
2. What is the difference between תולה בדעת עצמו ותולה בדעת אחרים and בידו ואינו בידו? Is תולה בדעת עצמו necessarily בידו, and is תולה בדעת אחרים necessarily בידו ואינו?
3. asks that how can the גמרא in שקלים assume that ר' יהודה maintains אין ברירה, when ר' יוחנן clearly maintains that even by יש ברירה תולה בדעת עצמו. ⁴⁹ Seemingly תוספות question is not understood, granted that ר' יוחנן maintains יש ברירה, but there is the ברייתא דאיו which maintains אין ברירה, so perhaps that גמרא (regarding שופרות for קיני חובה) follows the ברייתא דאיו?!⁵⁰

⁴⁷ See who answers this question; תוס' עירובין לו,ב ד"ה לא וי"ל דהא דאית ליה ברירה לרבי יהודה בתולה בדעת אחרים ה"מ: וז"ל: נחלת משה (however) See (however) כשמתנה אבל בלא תנאי אינו מועיל.

⁴⁸ See (text by) footnote # 23.

⁴⁹ See (text by) footnote # 46.

⁵⁰ See מהרש"א הארוך.